

KOKRON JÓZSEF

A Hódmezővásárhelyi Divat Kötöttárugyár, valamint utódcége 2003. szeptember 1-ig működött.

123 évvel ezelőtt Kokron József harisnyaszövő segéd által megnyitott műhelyből fejlődött ki az a gyár, amelynek az 1980-as évek elején több mint 5000 dolgozója volt.

A fejlődés útja szoros kapcsolatban állt az adott kor gazdasági helyzetével és lehetőségeivel. Az ipar fejlődése a textilipar kibontakozásával indult el. Ez az iparág, ahol a tőke gyorsan megtérül, kisebb befektetés szükséges, és tömegesen lehet alkalmazni az olcsó női- és gyermek munkaerőt. Kiterjedt piaca van, és nagyon gyorsan profitál a tőkések.

A századfordulótól az első világháborúig gyors fejlődésnek indult a textilipar.

Kokron József 1889-ben érkezett Hódmezővásárhelyre. Saját kötészeti harisnyát árulta a piacon. Termékeit megszerették, és olyan forgalma keletkezett, hogy munkájához segítségre lett szüksége. Az alkalmazottak száma folyamatosan nőtt, és sok új gépet vásároltak. A Teleki utca 18. szám alatti házat folyamatosan bővítette, és a szomszédos épületet is megvásárolta és átépítette.

Országosan is sikerei voltak az üzem termékeinek. Az 1896. évi ezeréves kiállításon Kokron elismerő oklevelet kapott.

A Szegei Kereskedelmi és Iparkamara évkönyvei rendszeresen foglalkoztak Kokron termékeivel és megállapították, hogy a divatosság, a minőség tekintetében különbek, mint az osztrák gyáraké.

1920. április 18-án a szegei cégbíróságon „Kokron József és Fiai Kötészöttárugyár” név alatt jegyezték be a társaságot.

1922-től már nemcsak kiskereskedőknek, hanem több nagykereskedőnek is értékesítették termékeiket.

Az első világháború után a gyár tovább fejlődött. 1926 januárjában a gyár csoport 6 333 dollár értékű volt. A gyár fejlesztését részben

A HÓDIKÖT TÖRTÉNETE

hitelekkel és jelentős állami kedvezményekkel valósították meg. Ekkor már több mint 800 munkást foglalkoztattak. Elkezdték a hátul varrott harisnyák gyártását, amely jelentős piaci sikereket ért el. Az alapanyagok biztosításához fonodát is létesítettek. 1934-ben a gépek és épületek összértéke 1 158 990 pengő volt. 1938-ban a fonodát már Kistarcsán működött. A gyárat Kokron József halála után a fiai vezették tovább. József nevű fia a termelést irányította, Károly nevű gyermeke pedig a kereskedelmi területet felügyelte. Nagyon sok civil szervezetnek voltak tagjai.

Az 1929-ben kirobbant világgazdasági válság nem rázkódtatta meg a gyárat, a termelés nem csökkent. 1930 után a gyár aranykorát élte. Kialakult a végleges profilja is. A harisnya mellett a svájcisapka lett a legfontosabb gyártmányuk. 1935-ben közel 300 000 darab különféle kötöttáru állítottak elő. Termékeiket védjegyeztették. Az alapító eredeti nevének – Cocron – megfordított alakját „Nor-coc” alakban vették lajstromba. A jó minőségű fonalak előállításához a gyárjü egy részét importból szereztek be, amihez devizát a Magyar Nemzeti Banktól kaptak.

A második világháború közvetlen megelőző időszakban a produktivitás fokozatosan csökkent, a termelés mennyisége többé már nem érte el az 1932-1936-os évek színvonalát.

ÉRTÉKESÍTÉS

Belföld

Az üzem fejlesztésével párhuzamosan fejlődött az értékesítés is. Bővítették a piacot, és egyre több üzletféllel kerültek kapcsolatba. (1925-ben 300 folyószámlájuk volt, vagyis ennyi üzletfélük.) Reklámra jelentős összegeket fordítottak. Plakátokat, mozi hirdetéseket is készítettek. Vásárokon és kiállításokon vettek részt.

Export

A gazdasági válság utolsó éveiben, mikor a belföldi kereslet csökkent, sor került az exportra is. Komoly állami támogatásokat kaptak az exportőrök. Piacaik voltak Norvégiában, Hollandiában, Angliában, Egyiptomban, Szíriában, Kanadában, Libanonban, Tunéziában, Palesztinában, az afrikai gyarmatokon, az USA-ban, Németországban, Brazíliában, Marokkóban. A barter kereskedelem már akkor is létezett, de úgynevezett kompenzációs üzleteknek nevezték.

1943-ban a dolgozók gyerekei részére óvodát építettek. Megalakult a Kokron gyári sportkör is, amelynek labdarúgó, lővész, vívó, úszó, asztalitenisz és sakk szakosztálya volt.

A szakmunkások kitanítatása érdekében saját tanonciskolát szerveztek, ahol évente 40-50 főt oktattak. 1943-ban Aradon is meg-

alakult egy részleg, ahol elsősorban sapkákat gyártottak. 1937-ben a Kistarcsai fésűsfonodát is megvásárolták. 1941-ben Szabadkán is megvettek egy gyárat.

A második világháború közvetlen megelőző időben úgy tervezték, hogy leszerelik és elszállítják a gyár termelő berendezéseit, de ez csak nagyon kis mértékben valósult meg. 1944. október 8-án a szovjet csapatok bevonultak a városba, és a munka lassan újraindult. Először az elhagyott javak kormánybiztosa irányította az üzemet, majd bérbe adták. 1948. március 25-én államosították.

Ezt követően a produktivitás folyamatosan nőtt. Egyre több ember dolgozott a gyárban. Új üzemterületre volt szükség, ami úgy oldódott meg, hogy a Gyapotfeldolgozó Vállalat megszűnése után az épületeket a kötöttáru-gyár tulajdonába adták.

Az 1956-os események jelentősebb kárt nem okoztak, a termelés bővítése, a rekonstrukciós program megvalósítása tovább folytatódott. Az iparág központi célkitűzése az volt, hogy a nagy létszámú fejlesztéseket elsősorban vidéken kell megvalósítani. Ezzel párhuzamosan a mezőgazdaságban is egyre nagyobb egységek jöttek létre, és jelentős létszámú – elsősorban női munkaerő – szabadult fel. Ezekből biztosította a munkaerő utánpótlását a vállalat.

A rekonstrukciós beruházási program három ütemben valósult meg:

1. A makói úti Gyapotfeldolgozó Gyár átalakítása kötöttáru-gyárrá.
2. A kötöttáru-gyártás bővítése új gépek beszerzésével.
3. A Teleki utcai – régi Kokron-gyár – telephely teljes rekonstrukciója.

A három programra több mint 106 millió forintot fordítottak.

1956-ban a gyár élére Árvai Jenő került Budapestre. Az ő irányítása alatt tovább folytatódott a fejlesztés. 1956 és 1980 között több mint 1 milliárd forintot fordítottak beruházásokra.

Az új gépeket elsősorban importból szereztek be, mert Magyarországon csak néhány varrógéptípust gyártottak. A gépekhez és az épületek felépítéséhez szükséges forrásokat egyrészt hitelből, másrészt pedig különböző támogatásokból sikerült megszerezni.

A nem Vásárhelyen működő üzemek kizárólag a legmunkaigényesebb műveleteket, a konfekcionálást végezték.

Valamennyi egységben megvolt az egészséges és biztonságos munkavégzés feltétele. Működött orvosi rendelő, üzemi étkezdé. A megfelelő szakmunkás-utánpótlás érdekében az elméleti és gyakorlati oktatás is kialakításra került.

Kialakult a gyár végleges gyártmány szerkezete, amely négy termékcsoportra oszlott.

1. Síkkötött, felsőruházati termékek-pu-

lóverek, kardigánok, mellények, férfi, női és gyermek méretekben.

2. Körkötött felsőruházati termékek, tréning-és szabadidő ruhák, T-ingek, pólók elsősorban pamutból.

3. Síkhurkolt termékek - különösen nagy értékű gyapjú és gyapjú típusú szintetikus fonalakból - főleg exportra.

4. Sapka termékek - hagyományos gépeken készített svájci - és mintás sapkák gyapjúból.

A növekvő termeléshez egyre több munkásra volt szükség. Hódmezővásárhelyen már nem lehetett tovább növelni a létszámot, így a közeli helyeken, majd később távolabbra nyitottak ki működő egységeket. A vidéki üzemekben - Csongrád, Tiszalök, Fehérgyarmat, Csorvás, Makó, Jánoshalma - mintegy 2000 fő, Hódmezővásárhelyen pedig 3000 fő dolgozott az 1980-as évek elején. A termelés darabban megközelítette a 10 milliót évente, az árbevétel pedig meghaladta az egymilliárd forintot. Ezt a mennyiséget már nem lehetett Magyarországon eladni. Egynegyed része nyugati, egynegyed része keleti exportra irányult. Ebben az időben a világ több mint negyven országába jutottak el a gyár termékei.

Termékeinket nem közvetlenül, hanem nagykereskedelmi vállalatokon keresztül értékesítették. Az exportot a Hungarotex később a Tricotex bizományosi formában adta el. A megfelelő piaci információkat a külkereskedelmi vállalatok külföldi székhelyű vegyes vállalatától kaptuk.

A gyár a különböző piacokra megfelelő kollekciókkal készült, amelyeket az iparművészek terveztek, és akik a legfontosabb divatkiállításokon esetenként részt vettek.

A belföldre szállított termékeket a 12 db *Röviköt nagyker* kereskedelmi vállalatokon keresztül értékesítettük, akik divatbemutatókon választották ki az adott modelleket és színeket.

A belföldi vevőigények megismeréséhez nagyban hozzájárultak a Budapesten és az ország különböző helyein működő mintaboltok forgalmi adatai is.

A gyár termékei elsősorban természetes (gyapjú, pamut) alapanyagokból, kisebb arányban szintetikus fonalakból és ezek keverékeiből készültek.

Igen gyümölcsöző kapcsolat volt a Nemzetközi Gyapjútítkársággal (IWS) is, ahonnan a legújabb divat szempontokat és technológiát is megkaptuk.

A szorosan vett termelési és értékesítési feladatok mellett egyéb tevékenységekkel is foglalkoztak. A Teleki utcán működő kultúrház rendszeres programokkal várta a gyár dolgozóit. Itt működött a több mint 10 000 kötetes könyvtár is. A saját működtetésű bölcsőde és óvoda mellett általános és speciális (nőgyógyászati, fogászati, fizioterápiás stb.) orvosi rendelők is voltak. Mártélyon és Csongrádon önálló üdülővel rendelkezett a gyár, de az ország más területein is voltak bérleményei.

Az 1980-as évek közepétől alapvetően megváltoztak a piaci körülmények, elsősor-

ban a keleti relációban, ahol a gyár termékeinek egynegyedét értékesítettük. A termelés és a létszám folyamatosan csökkent, a fajlagos költségek nőttek, az időközben levált önálló egységek, (Marz- Hódiköt Kft., Royal-Tee Kft., Alpha Kft.) gazdasági társaságok, külföldi - magyar vállalatok kivitték a legjobb részeket a nagyvállalatból. A Hódikötöt terhelő kötelezettségek pedig az egyre szűkülő és kisebb állami vállalatnál maradtak, és 1991-re a pénzügyi helyzet annyira ellehetetlenült, hogy bekövetkezett a gyár felszámolása.

A felszámolási eljárás már csak a Makói úton lévő termékszaladót és az azokat előállító termelőegységeket érintette (durva síkhurkolt felsőruházati cikkek).

Az 1991 és 1997 között a kötelezettségtől mentesített egység viszonylag rentábilisan működött, a bevételek fedezték a kiadásokat, a termékeket jó áron lehetett értékesíteni. Ez az egység még a felszámolás előtt három

részre oszlott, létrejött egy német-magyar és egy angol-magyar vegyes vállalat, megmaradt egy állami rész, amely később eladásra került. Az új tulajdonos azonban nem rendelkezett megfelelő működő tőkével ahhoz, hogy a legfontosabb fejlesztéseket megvalósítsa, ennek következtében 2003-ban ez az egység is felszámolásra került.

A Makói úti gyárban létrejött vegyes vállalatok időközben 100 %-ban külföldi tulajdonba kerültek és azóta is eredményesen működnek. A két cégnél (Marz, Maropa) közel 500 fő dolgozik. A 20 éve működő Marz-Fashion Kft. jelentős fejlesztéseket tervez, melynek kapcsán megduplázza a termelőterületét, és növeli a foglalkoztatottak számát.

Az állami vállalat felszámolása 1997-ig tartott, a működés fenntartása mellett. Az eljárás végén a felszámoló - REORG Rt. Budapest - átalakította a gyárat részvénytársasággá, és így értékesítette.

A Teleki utcán, ahol az eredeti Kokron gyár volt, ma már csak két kötöttáru gyártással összefüggő gazdasági társaság működik. Az egyik a Dinamika Bt. amely kelmék kötésével, festésével, kikészítésével, valamint steppeléssel foglalkozik. A másik vállalkozás pedig felsőruházati termékek és anyagok kis- és nagykereskedelmi értékesítését végzi.

A textilipari gyártókapacitások az utóbbi 15-20 évben jelentősen átrendeződtek. A nagy hagyományokkal rendelkező fejlett országokból az olcsóbb távol-keleti régiókba települtek. Itt a fejlődés igen gyors volt, jelentős termelőegységek jöttek létre, ahol a bérköltségek mellett az egyéb ráfordításokat is optimalizálni, minimalizálni lehetett.

Az elkövetkező években nem várható hogy ez a tendencia meg fog változni, emiatt a honi textilipar nem fog olyan jelentős sikereket elérni, mint a 70-es és 80-as években.

Villányi László

A fotókon profi modellek bemutatója